

Brevis explicatio mentis humanae, sive animae rationalis

<https://hdl.handle.net/1874/10155>

Brevis Explicatio
MENTIS HUMANÆ,
 SIVE
ANIMÆ RATIONALIS;
 Antea publico examini proposita,
Et deinde operâ
HENRICI REGII ULTRAJECTINI
 Nonnihil dilucidata, &
 à NOTIS
CARTESII
vindicata.

Editio postrema, prioribus auctior & emendatior, ad calum-
 niarum quarundam rejectionem, nunc evulgata.

TRAJECTI ad RHENUM,
 Typis Theodori ab Ackersdyck, & Gisberti à Zjll,
 ANNO MDCLXVII.

CAROLUS FABRICIUS
LECTORI S.

Relucuit nuperrimè rixosis & invidis quibusdam caluniantibus, disfidiorum, inter Viros Clarissimos, & de hodiernâ Philosophiâ perspicuitate optimè meritos, Cartesium & Regium, olim, ex malignâ malevolorum quorundam instigatione, ortorum, vulneri, quod jam diu ad cicatricem pervenerat, malignos ungues iterum injicere; Regiumque antiquis calumniarum sordibus, rursus in medium productis, nonnullisque aliis additis, iterum petere. Rem itaque commodam & oportunam me facturum credidi, si antiqua responsionis sponem & luxivium, quibus maligna & calumniosa ista sordes olim, vivo Cartesio, ita à Regio eluta & detersea fuerunt, ut Cartesius per integrum triennium, quo post illam fuit superstes, ei nihil quicquam reposuerit, iterum, quòd omnia ejus exemplaria sunt divendita, in medium proferrem; Cartesique cum Regio reconciliationem manifestis documentis probarè. Ita enim, si quid sordida virulentia, ope horum sugillatorum, denuo fuerit aspersum, illud mox, ut olim Cartesio vivo factum, hoc sinegmate antidotario adhibito post ejus mortem etiam elui vel detergeri poterit.

Hac autem reiterata responsio, quam hic exhibeo, consistit in Brevi mentis humanæ explicatione, à Notis Cartesii per Regium vindicatâ; cui Epistola alexiteria ad Cartesium à Petro Wassenario, olim Philiatro, nunc Medico, est præmissa: usque duæ Cartesii Metaphysicæ, ut appellat, de reali mentis à corpore distinctione & existentia Dei, demonstrationes, qua totum illud, quod Cartesius in Meditationibus suis Metaphysicis promiserat, constituunt, breviter & solidè evertuntur; dictæque calumniosa, à Cartesio in Regium acerbè & iniquè jacta, sine ulla acerbitate, candidè & generosè refelluntur.

Causa autem præcipua hujus renovatæ sugillationis, qua hanc antiqua responsionis reiterationem nobis extorquet, nulla est

alia, quam invidia stimulus; qui hos sugillatores, non minus ridiculè, quam acerbè, in Regium, quem Cartesio præferendum vel æquandum metuebant, jam nuper instigavit. Cum enim Regius tali methodo res suas Physicas tradat, quã à generalioribus & universalioribus, utpote in rerum inventarum traditione naturã clarioribus, ad specialia, quæ in talium traditione naturã minus sunt clara, per definitiones & distributiones, subjunctis ubique, ubi necessitas desiderat, claris & perspicuis obcuritatum dilucidationibus & explicationibus, perpetuò procedat; hinc necessariò oritur in ejus Physica perspicua brevitatis, naturas rerum facile & clarè explicans; qualis in nulli aliã methodo inveniri potest. Atque hinc factum, ut multi eruditi, non tantum ob ipsas res Physicas, à Regio per principia clara & unica rectè traditas, sed etiam, ob hunc facilem & elegantem ejus tradendi modum, magnas ipsi egerint, & passim agant gratias. Præterea exhibuit primò omnium seculo nostro Regius tale integrum totius mundi systema, talemque ejus à Deo factam productionem, quæ non, ut Cartesii, quæ postea prodiiit, est mutila, & à Mosaicã creationis descriptione planè dissentit; sed quæ cum eã quam amicissimè consentit. In Physicã item Regii non traditur dubitationem vel negationem, de omnium rerum, imò & ipsius Dei, existentia factam, esse optimam veritatis, de existentia quarumvis rerum invenienda, rationem; neque etiam, ideam Dei, quæ in mente hominum invenitur, esse argumentum, non tantum firmum, sed omnium etiam argumentorum, quibus existentia Dei probatur, firmissimum: Quibus duabus assertionibus Cartesius irreconciliabile multorum eruditorum odium, criminationesque infandas, sibi accersivit; atque ideo meritò à Regio contrarium semper fuit doctum. Adhac Regius nemini assentiendi vel dissentendi legem præfigit; sed cuiq; integram plenamq; pro arbitrio sentiendi libertatem concedit: Cartesius verò etiam amicissimam dissensionem inimicissimã invectione prosequitur; uti ex iis, quæ primùm in Gassendum & Hobbium, & deinde in Regium scripsit, est manifestum. Atque

hinc fit, ut Philosophia Regii faciat homines liberos, qui, in nullius verba jurantes, solam veritatem quarunt: Cartesiana verò facit passim vera aliena libidinis mancipia, quae Cartesium pro infallibili sententiarum Magistro, & Dictatore perpetuo habent; nec quemquam vel latum unguem ab ejus sententiâ recedere permittunt; atque ita novam tyrannidem, non tantum in scholas, sed in totum etiam eruditorum ordinem introducere magno molimine nituntur. Atque hæc quidem talia sunt, ut ea addictissimum quemque à Cartesio avertere, & averissimum quemvis ad Regium allucere possent. Ad hæc itaque impedienda, veteres Cartesii sugillationes in auxilium vocarunt malevoli; quæ tamen ipsos nihil Cartesio jam mortuo juvabunt, cum illa ipsi vivo nihil profuerint: ut hæc iterata refutationis earum productio, ad quam Cartesius siluit, abundè testatur. Alia, si quæ à sycophantis jam sunt addita, adeò sunt futiles, ut Regio etiam ab iis nihil sit metuendum.

Nec enim quicquam ridicula illa ipsos juvabit maledicentia, quæ Cartesium Regii Magistrum appellant, & consequenter Regium Cartesii discipulum, ob familiarissimas sc. cogitationum collationes, quæ inter ipsos intercesserunt, significatum cupiunt. Nam fatetur quidem Regius; imo passim, ubi vel minima ejus rei datur occasio, gloriatur, se cum isto viro, quem ille propter admirandas ingenii dotes plurimi semper fecit, & cujus memoriam, quamdiu vivet, semper quasi sacram habebit, cogitationes suas familiarissimè contulisse; familiaritatemque illam sibi plurimum profuisse palam profitetur. Verùm hinc nunquam quisquam, cui sanum est synciput, Regium Cartesii discipulum appellabit. Collationes cogitationum familiares passim inter plurimos eruditos instituuntur, & sæpe per multos annos continuantur, nec tamen illi, quamvis sæpe alii ex aliis hinc plurima discant, ideo mutui, vel alii aliorum magistri, vel discipuli, dicuntur. Idque jure merito. Nam non quilibet, qui ex alio aliquid discit, mox ejus discipulus est appellandus. Ita enim

quilibet etiam eruditissimus, cui, quotidie aliquid etiamnum discendi, illud vulgare, *regionis dei terra didaoniev*, passim in ore est, semper inter discipulos, & sub perpetuis magistris, esset collocandus. Ita venator sui canis sagax. & auceps suae illicis avis, & herus sui servi, quando aliquid ex his discunt, discipuli essent nuncupandi. Quorum absurditatem quilibet, cui est mens sana in capite sano, per se facile intelligit. Regius ante totos quindecim annos, quam ulla ipsi notitia cum Cartesio intercessisset, Doctoratus in Medicinâ & Philosophiâ gradu accepto, ex discipulorum numero inter Doctores & Magistros fuit collocatus. Ineptus itaque & ridiculus merito dicendus ille, qui Regium jam inter discipulos, idque ob familiaritatem cum Cartesio postea contractam, & ob dissensum aliquem cum justâ ratione ab ipso deinde factum, numerare, ipsique Magistrum praeficere sustineat: nisi praeiter ob eandem causam Regium Cartesii Magistrum, & Cartesium Regii discipulum dici velit.

Cum itaque Regius sit tantus dotium Cartesii, familiaritatisque cum ipso habitae, estimator, nulla herclè calumniatorum officii monitione hic indiget; nec ulla ad eam rem opus vel utilis est literarum familiarium, quae à Cartesio ad Regium data dicuntur, publica editio, in scio Regio & cum maligno in Regium animo, à fugillatoribus facta. Quicumque enim privatas familiaresve literas, alicujus honorem & existimationem impetentes vel tangentes, in scio vel invito eo, quem illa spectant, per earum editionem publicis facit, revera est nefarius & impius sacrorum arcinorumque amicitiae & familiaritatis violator; & pro nequissimo calumniatore, imo & falsario, sanctam silentii fidem amicis debitam, quantum in ipso est, turpiter adulterante, & tollente; ac proinde nullam fidem, sed gravem poenam merente, merito est habendus. Adhuc ipsa illa litera, ita edita, per se nullam fidem merentur; sed pro mere ementitis, & ex post facto fictis, sunt habenda. Tantum abest, ut illa Regio quicquam obesse queant.

Neque etiam est, quod quisquam, nisi merus sit sycophanta, se

in admirationem rapi dicat, quod Regius encomium & honorem, in primâ Physica editione Cartesio tributum, in secundâ muto silentio praterierit. Contumelia enim, non solum infensissima, sed etiam injustissima, quibus Regium, Cartesii amantissimum, ob verissimam mentis humanae explicationem, Regio inscio à discipulo ejus, nudè, sine ullis dictæriis, pro libertate curvis concessâ, ex sententiâ Regi in plano editam, Cartesius afficere in Notis suis iniquissimis, capitalis hostis instar, tentaverat, talis encomii honorisque exhibiti reiterationem tum temporis in Physicis non permutebant. Cartesii honori tum satis consulebat aequissima & solidissima Regii responsio, ad virulentas & iniquas illas Notas, etiam cum Cartesii laudibus, sine ulla contumeliarum retorsione, nedum cum justâ recriminationis talione, candidè & generosè instituta.

Sed me jam harum ineptiarum, ulterius refellendarum, tædet. Aliæ si quæ adhuc supersunt sycophantiæ, earum pleræque à quolibet, harum rerum gnaro, per solum & unicum illud ipsius Cartesii testimonium, abhinc annos quindecim, in Epistola ad P. Dinnetum, de Regio exhibitum; quo publicè testatur, Regium, quem acerrimi & perspicacissimi ingenii virum ibi appellat, eâ fuisse sagacitate, ut visâ suâ dioptricâ & meteorologiâ, principia verioris Philosophiæ, quæ iis contineri videbantur, colligendo, & alia ex iis deducendo, intra paucos menses integram inde Physiologiam, sive Physicam, concinnarit; facillimè refutari possunt. Hoc testimonium nulla invidia, nulla palinodia, nulla contradictio, nulla maledicentia abolere unquam poterit. Atque ideo hoc Regio est scuti impenetrabilis instar, quo quævis etiam virulentissima Cartesii, aliorumque Cartesium cæcè sectantium calumniatorum, avertantur tela.

Ita ex. gr. ineptissima & falsissima illa calumnia, quâ sugillatores Regium ex Cartesii scriptis nondum editis, quæ animalium motum, spirituumque ex cerebro in musculos transitum spectant, sua per exscriptionem concinnasse, falsò asserunt, ex hoc testi-

monio

monio Cartesii facillimè refelli potest. Præterquam enim quod Regius ulla scripta Cartesii Physiologica nondum edita se unquam vidisse neget, imò, contra hoc falsissime fingentes, perneget; ex hoc tam luculento Cartesii testimonio planè constat, Regium, etiamsi illa vidisset, eorum descriptione, etiam ipso Cartesio teste, in suâ Physicâ conscribendâ penitus non indignuisse, ac proinde hanc maledicentiam, præterquam quod sit falsa, etiam esse ineptam, ipsique Cartesio contradicentem. Nam quid illi opus erat animalium, motusque eorum per musculos & valvulas faciendi, descriptione aliunde desumendâ, qui, teste ipso Cartesio, tantæ erat sagacitatis, ut, ubi tantum Meteora & Dioptricam Cartesii publice editam, circa annum 1637. conspexerat, principia veritatis ibi proposita colligendo, & alia ex iis deducendo, intra paucos menses integram Physiologiam concinnaverit? Nec enim Regius, sine rectâ talium rerum, animalia spectantium, intellectu. integram Physiologiam conscribere poterat: & cum illam, teste ipso Cartesio, jam tum conscripserit; hinc jam patet, Regium Cartesii scriptis nondum editis, etiamsi ea ipsi fuissent visa, quod tamen nunquam factum, nequaquam indignuisse.

Sed hujus maledicentia, Regio descriptionem, ex Cartesii scriptis nondum editis factam, falso affingentis, falsitas ex eo etiam est manifesta; quod sugillatores Cartesium in Epistola ad Principem Palatinam introducant conquerentem, quod Regius spirituum, ex cerebri ventriculis per nervos in musculos immissorum reditum, quo illi ex nervis & musculis ad cerebrum perpetuè redire conantur, in suâ nervorum & musculorum fabricâ, qua ibidem ex scripto Cartesii nondum edito falso, ut ex antedictis patet, desumpta dicitur, propter imaginum Cartesianarum defectum, non satis bene impediverit, atque ita magnam suam sc. ignorantiam prodiderit. Verùm cum illa querela, si unquam est à Cartesio facta, à vero penitus aberret, illa non magnam Regii ignorantiam, sed ipsius Cartesii, vel aliorum sugillatorum, malignam &

contra-

contradictoriam falsitatem prodit. Cuius enim duorum oculi oppositorum musculorum fabricam, à Regio in Physica publice propositam, inspicienti, eorumque ejus descriptionem legenti, patet, Regium diversis valvulis & poris, primum ex cerebro in musculos, & deinde ex opposito musculo in musculum oppositum vicissim spectantibus, isti spirituum in cerebrum reditui impediendo, eorumque alternata, ex uno musculo in alterum, reciprocationi vicissim procuranda, satis bene consuluisse, sufficienterque prospexisse. Cum itaque tanta horum sugillatorum sit impudentia, ut Regium scripta Cartesii de animalibus, quamvis ea nunquam ipsi fuerint visa, compilasse dicant; certe multo majore jure jam dici potest, non Regium Cartesii; sed Cartesium scripta Regii, integram totius Physiologiae conscriptionem, Cartesio ante multos annos visam, continentia, expilavisse, & in usum suum convertisse.

Verum enim verò non possum hic non admirari summam horum sugillatorum stoliditatem, quâ stolidissimè Regium stoliditatis accusant, quòd in doctrinâ de reali anima rationalis à corpore distinctione, à Cartesio malè traditâ & institutâ, bene & cum rectâ ratione ab ipso dissentiat. Quamvis enim Cartesius Vir fuerit perspicacissimus, homo tamen fuit, à quo nihil humani erat alienum; ac proinde non est existimandum, illum erroribus non fuisse obnoxium. Illum autem in eâ doctrinâ, ut & in istâ, quâ existentiam Dei, per ideam Dei mentibus nostris inditam, supra omnium ab aliis prolatorum argumentorum robur probare conatus est, penitus errasse, tam evidenter demonstravit Regius, ut Cartesius, quamdiu post responsonem à Regio ad ejus notas datam vixit, siluerit, & se Regii amicum postea declaraverit: atque alius, qui Cartesio, non solidis rationibus, sed per futiles ineptias & impudentissimam maledicentiam, suppetias venerat, modèstè à Regio refutatus, incassum se laborasse intelligere potuerit. Atque hinc jam patet dogmata Cartesii à Regio non imperite & inscite, ut ineptè & falsò ajunt sugillatores, corrupta; sed, secundum rectam rationis normam, ab eo correctâ esse dicenda.

Non est itaque, quod sugillatores opinentur, Regium posthac aliena signa secuturum, vel aliena arma, sed propria, quibus se hactenus ornavit & pugnavit, induturum, usque porro, ubi necessitas requireret, candidè & generosè in suis, tum proponendis, tum defendendis, usurum.

Quamvis autem plurima Regii dogmata cum Cartesii opinionibus optimè conveniant, usque sint quam simillima: non tamen idcirco sunt eadem censenda. Quid, quam ovum, est ovo similius? Propterea tamen unum non est alterum. Ipse Cartesius in Dissertatione de Methodo olim testatus est, ea quæ ibidem, tanquam per indicem, commemoraverat, & in Meteoris & Dioptrica proposuerat, ingeniosioribus ad suis similia & paria, imo etiam ad majora præstanda, sufficere. Si Regius hujus dicti veritatem ipso factò, per Physica sua conscriptionem, jam comprobaverit, non est quod miremur. Ingeniosissimus enim Cartesius, pro summâ ingenii sui solertiâ, hoc fieri posse præmonuit. & se vivo hoc à Regio jam ante multos annos fuisse factum, apertis verbis significavit.

Si quid his Cartesius postea contradixit, hoc planè contemnendum, vel ipsi condonandum censeo: cum illud ex animi perturbatione, à susurronum instigatione proculdubio ortâ, factum fuerit; & postea in Sueciam profectus, ibique à susurronibus liberatus, & ad se reversus, solita de Regio encomia protulerit; eumque ibidem inter eruditos magnis laudibus, ut ex geminis hic additis reverendi Creychtonii literis, ad Regium datis, & conscio Creychtonio editis, patet, celebraverit; eoque satis manifestè se maledictorum in Regium immeritò conjectorum pænitere, seque Regio esse reconciliatum, significaverit.

Nunc sit pax igitur perennis, inter
Clarum Cartesiumque Regiumque;
Latratufque canum ferociorum
Omnes nullius æstimentur assis.

VALE.

VIRO NOB.

VIRO NOBILISSIMO,

RENATO DES CARTES.

Vir Nobilissime.

Ahinc aliquot septimanas proposui publico examini corollaria quadam, veram brevemque mentis humanæ explicationem, meo iudicio, continentia. Cumque Academica eorum ventilatio in aliud tempus, ob causas nonnullas, esset dilata; illa, solo veritatis de iis diligentius inquirendæ desiderio, in patenti folio imprimi, divulgarique curavi. Nempe, ut eâ ratione eruditorum adversus illa audirem rationes, ac vel meliora doctus opinionem candidè mutarem; vel in sententiâ, non satis validis argumentis impugnatâ, constanter perseverarem. Gratias itaque tibi ago, quam possum, maximas, quod illa tuis Notis, nuper editis, impugnare sis dignatus. A nemine enim, quam à subtilissimo tuo ingenio, quod omnes æqui cum stupore admirantur, firmiores & validiores rationes ac impugnationes expectandas censeo. Quamvis autem ego Explicationem Mentis composuerim, eamque, in scio meo Præsidi, iterum imprimi ac divulgari curaverim, atque ideo iusta ejus defensio mihi incumbat. Quia tamen non ad me, sed præsidem meum, sub cujus patrocinio eam defendere statui, Notas tuas dirigere placuit; Ecce eandem, non meâ, sed mei Præsidis, patrocinium rogatum, ob tuam impugnationem, pro me suscipere non denegantis, operâ, à Notis tuis vindicatam, responsionis loco sine ullis dicteriorum retortorum quisquiliis, utpote ad rem nihil facientibus, breviter reponam. Verùm antequam ad rem accedam, non possum non monere, quod mihi & multis viris æquis, tui amantibus, summopere displiceat, quod propter æquissimam hanc veritatis inquisitionem,

tionem, à me, sine ullis maledictis vel irrisionibus, nudè & simpliciter institutam, passim me, qui omnia candidè & syncere proposui, fallaci ironiâ uti, Præsidemque meum, virum tibi amicissimum, sed in nonnullis à te dissidere audentem, atque ideo tanquam magni inciticiæ criminis reum, à suis dogmatis, non tantum in *Metaphysicis*, sed etiam *Physicis* recedere, maleque ea proponere, & omnia, quæ non descripserit, corrumpere; atque hoc illos, qui tuas opiniones ab illo defendi sibi persuadent, te debere monere; teque, ob hanc *Mentis* explicationem à me propositam & divulgatam, pudore, quod perspicacissimi viri præconiis ipsum decoraveris, suffundi; plurimaque alia id genus diæteria dicas. Nulla enim tali assertionem vel monitionem opus fuit. Jam diu enim, in principio & fine *Fundamentorum Physicæ*, modestissimo cum candore, meus monuit Præses, se tuis quidem vestigiis insistere; sed tamen ita, ut etiam propria sectetur, & aliâ quoque viâ procedat; seque nemini aliter sentienti suas opiniones fraudi esse vel attribui velle; nec cuiquam assentiendi vel dissentendi legem præfigere: Si cui nonnulla ex suis placeant, id gratum esse; Sin quædam, immo vel omnia displiceant, nec hoc ingratum fore. Idque rectè. Scit enim quemque pro cerebri sui dispositione judicare: nec minora cerebrorum, quam palatorum, esse discrimina. Atque ita jam cuivis, ex editis & divulgatis scriptis, patet, Præsidem meum solis dogmatis, quæ tuis sunt consentanea, docendis se non adstrinxisse; sed libertatem, etiam sua & quælibet alia proponendi, sibi reservasse. Si in nonnullis à te dissentiat, hoc certè amicitiam vestram arctissimam dissolvere non debet. Nam

Dissentire duos animis de rebus iisdem,

Incolumi, licuit semper, amicitia.

Itaque amicus opinionum amici non debet esse mancipium. Sed stat sua cuique justa sentiendi libertas. Amicitia, quæ hanc amicis non concedit libertatem, non amicitia, sed ingeniorum tyrannis, & infallibilitatis arrogatio, est appellanda.

da. Et certè tuę ipsius perspicacię, constantię, & modestię detrahis, quod Virum, quem antea, ut ais, non fatis perspexeras, quia tum tuis consentaneas defendebat opiniones, *perspicacissimi ingenii titulis decorare* voluisti; nunc autem, quia in nonnullis à te, pro libertate cuivis concessã, in quibus nunquam, ut nosti, tibi adsentiri potuit, se dissentire ostendit, *hominem perversi ingenii & novitatis avidum* appellas. *Quid autem ex aliis, ut ais, meus descripserit Præses,* facilè hinc quilibet æquus colliget rerum æstimator. Jam ante multos annos, cum à te nondum quicquam præter Methodum, Meteora, & Dioptricam, in publicam lucem prodiiisset, docuit, ut plurimis ejus auditoribus constat, Formam & Materiam rerum naturalium, in extensione, motu, quiete, situ, figurã, & magnitudine partium consistentem; Mentem humanam; Leges motus; Motus animalium; Vires machinarum; Cœlorum vortices; solem; stellas fixas; Planetarum annum & diurnum motum; Æstum maris; cometas; magnetis directionem, conjunctionem, & excitationem, per geminos & diversos halitus vorticosos factam; Naturam meteororum, mineralium, stirpium, bestiarum, hominis; Aliaque multa Physiologica & Medica, tum theoretica, tũ practica dicta, in nullis authoribus lecta. Frustra itaque *de Tractatu tuo Animalium imperfecto* narras, quem à meo Præside lectum ais: cum illum se unquam vidisse neget, &, etiamsi illum vidisset, eo non indiguerit. Idq; tu ipse in Epistola ad P. Dinetum testatus es, dum in eã dicis, *Regium eã fuisse sagacitate, ut, visã tuã Dioptricã & Meteorologiã, integrã Physiologiam, sive Physicam, concinna verit.* Nec tamen unquam debitas tibi denegavit laudes. Ipse passim admirandas tui ingenii dotes prædicat, & cum tuo præconio libens fatetur, se plurimis beneficiis à te affectum, vestramq; familiaritatem sibi utilissimam fuisse. Imo publicè, ut jam cõmemoravi, testatus est. *se tuis vestigiis in plurimis insistere,*

hoc est, simili Philosophandi ratione tecum procedere. Atque hæc quidem tanta & talia sunt, ut nesciam, quæ majora ab ipso postulare vel expectare debeas. Quod verò meus Præses *hominem*, ex mente & corpore, per unionem substantialem unitis, compositum, aliquando *defenderit esse ens per accidens*, propterea quod unio illa menti & corpori sit accidentaria; quamvis homo etiam sit ens per se, quia mens corpus & eorum unio ad ipsam hominis essentiam pertinent: Nihil in eo deliquit; neque ea res ipsi infelicius cessit, quam Aristoteli, qui 4. *metaph.* 6. dicit *ens per accidens esse, quicquid secundum accidens est unum*. Si quid molestiæ ipsi propterea nonnulli conati fuerint parere; hoc ipsi non obfuit, sed profuit. Res enim ejus eo magis examinatæ, probatæ, & celebratæ fuerunt. Causam itaque veram hujus rei quam dicam? Minus tibi faventes, te, hostibus tuis, adversus quos justiore acerbè scribendi causam habes, præteritis vel contemptis, ex invidiâ, hæc de Virò, optimè ex plurimorum æquissimorum judicio, de te merito, proferre; teque ne luminibus tuis officiat, gloriamque tibi præripiat, metuere; atque ideo, ut libros ejus, qui jam frequentissimi inter eruditorum manus cum laude versantur, è manibus lectorum excutias, omnem lapidem his dictis movere, forsan dicerent. Verùm si hoc tentares, frustra meo judicio laborares. Talem enim existimationem apud eruditos habere meum Præsidem existimo, ut ea per hujusmodi assertiones nullo modo possit labefactari. Multi eruditi hic mecum testantur, se plurima in tuis scriptis intelligere non potuisse, nisi lectione Libri mei Præsidis fuissent adjuti. Idem, ut audio, te ipso teste, multi eruditi in Galliâ fuere testati. Editio itaque libri mei Præsidis tibi prodest; non obest. Nec est, quod illam tam ægro animo feras. Sed ego benignius de te sentio. Sæpe contingit, ut viri vel cordatissimi, ab inimicis suis irritati, ab blandissima

etiam

etiam amicorum verba acrius ferociant. Simile quid tibi contigisse suspicor. Ipse commemoras, te ab inimicis quibusdam durius & iniquius nuper fuisse habitum. Hi te ira, meo iudicio, perturbarunt, ut hanc meam, tibi quam maxime faventis, brevem Mentis explicationem, nihil præter mititissima verba, sensum meum breviter exhibentia, continentem, tibi que ab ea dissentienti, & forsan à fufurrionibus quibusdam, propositas difficultates mihi solvere nequeuntibus, permoto, tum forte occurrentem, mox pro scripto, quavis acri refutatione refellendo, habueris. Omnem igitur sequiorem de me & Præsidi meo, tui amantissimo, exue mentem. Et hanc brevem Mentis Humanæ Explicationem iterum propositam, & à Notis tuis, satis, quantum res desiderabat, sine ulla acerbitate, per meum Præsidem vindicatam, & a me, cui ejus rei potestas est facta, typis mandatam, pacato benignoque animo, pro solito tuo candore, considerare non graveris. Hoc si agas; non dubito quin *tua*, non, ut ais, *corrupta*, sed ab ipso correctâ, sis inventurus. Dictum autem, ex tuis scriptis Explicationi Mentis antehac subjectum, non in te, vel in quemquam tibi vel tuis faventem, jactatum puta, & pro certo habe. Atque ita rem se habere sanctè protestor. V ▲ L E.

*Dabam Ultrajecti 29. JANUAR.
1648. sty. Jul.*

P. W. Programmatis Author.

H. R E.

HENRICUS REGIUS
LECTORIS.

Nuper, ex solo veritatis inquirenda desiderio, publico
examine proposita fuit brevis quaedam Mentis huma-
na Explicatio: eaque Notis quibusdam ita fuit impu-
gnata, tanquam si ego ejus essem author; quamvis ab
alio fuerit composita, & me inscio edita ac divulgata. Ne itaque
Notatori isti, me suis Notis ad respondendum invitanti, respon-
sum; & veritatis investigatori meam qualemcunque opellam de-
negare videar: Brevem illam Mentis Explicationem, Corrolla-
riorum vice antehac Disputationi cuidam subjunctam, verbis a-
lio charactere scriptis nonnihil dilucidare, & à Notarum ob-
jectionibus, quantum satis videbatur, vindicare opera pretium
duxi. VALE.

Brevis

Brevis Explicatio
MENTIS HUMANÆ,

SIVE

ANIMÆ RATIONALIS;

à NOTIS

C A R T E S I I

Vindicata.

I. **M**ens humana est internum principium sive facultas, qua actiones cogitativæ ab homine primò peraguntur. Eaque in solâ cogitatione, sive cogitandi istâ facultate, ac interno principio, consistit.

Dicitur primò, ad excludenda instrumenta cerebri, quibus illæ non primò, sed secundò, sive instrumentaliter, perficiuntur.

Actiones autem cogitativæ sunt, quarum mens sibi est conscia. Sic imaginatio, sensatio, & omnis similis operatio, cujus sumus conscii, est actio cogitativa.

2. Quantum ad naturam rerum attinet, ea videtur pati, ut mens possit esse vel substantia; vel quidam substantia corporeæ modus; vel, si nonnullos alios philosophantes sequamur, qui statuunt extensionem & cogitationem esse attributa, qua certis substantiis tanquam subjectis insunt: cum ea attributa non sint opposita, sed diversa, quandoquidem in bestia quidem & stirpe dissentiunt, sed in homine consentiunt; nihil obstat, quo minus Mens possit esse attributum quoddam, eidem subjecto cum extensione in homine conveniens; quamvis unum in alterius conceptu non comprehendatur. Quicquid enim

C

rectè

rectè sive clarè & distinctè possumus concipere, id saltem per Divinam potentiam, potest esse: Atqui ut mens aliquid horum sit, rectè concipi potest; Nam nullum horum implicat contradictionem: Ergo ea aliquid horum esse potest.

Ac proinde mens, sive facultas cogitandi, est hic ut genus consideranda: quæ varias sub se possit comprehendere species; quorum alia sit substantia, ac propterea substantialis; alia attributum, ac ideo attributiva; alia modus, atque idcirco modalis dicatur.

Malè vero hic ita inferat aliquis: Cogitatio & extensio hic dicuntur diversa, ergo sunt opposita; quia unum non est alterum; & quidem contraria, quia includunt esse & non esse; nam cogitatio est, sed non est extensio. Hic enim esset magnus, ex terminorum logicorum ignoratione ortus, paralogismus. Nam quamvis hæc non sint unum idemque, & ratione bestix & stirpis in eodem subjecto non conveniant; in alio tamen subjecto, ut in homine, consentire, eidemque attribui possunt. Atque ideo talia à Logicis appellantur diversa; quemadmodum illa, quæ non tantum non sunt idem, verùm etiam eidem subjecto, secundum idem, ad idem, & eodem tempore attribui non possunt, vocantur opposita. Eaque sunt vel disparata, quando unum multis pariter; vel contraria, quando unum uni tantum opponitur. Quæ posteriora rursus sunt relata, adversa, contradicentia, & privantia; ut ex Logicis patet.

Quod autem nullum horum, quæ dixi, implicet contradictionem, ex eo est manifestum, quod Mens, sive sit substantia; sive aliquod attributum, eidem subjecto cum extensione conveniens; sive substantiæ corporeæ modus, quo illa modificetur, quique sit ejus tantum accidens: semper tamen est facultas cogitandi, in qua generalis mentis essentia consistit.

3. Errant itaque, qui asserunt nos humanam mentem clarè

& distinctè, tanquam necessariò à corpore realiter distinctam, concipere. Cum ea, ut jam probavimus, æquè tale attributum, vel substantiæ corporeæ modus, ac substantia per naturam, ob divinam omnipotentiam, esse possit.

Atque hinc etiam illorum patet error, qui in illo mentis conceptu talem implicationem contradictionis esse dicunt, qualis est in conceptu montis sine valle. Nam cum mons sit terra, vel saxum, vel aliud quid, ex humili adiacente terra sive valle, in satis magnum tuber sublatum; si à tubere isto terræ auferatur humile illud solum, nulla terræ ex illo erit eminentia, & consequenter nullus mons. At verò, cum mens sit ipsissima illa generalis cogitandi facultas, sive illa concipiatur, ut per se subsistens, hoc est, ut substantia; sive ut attributum antea explicatum; sive ut substantiæ corporeæ modus: semper tamen concipitur, ut essentia cogitans, quæ in facultate illa generali cogitandi consistit.

Atque eatenus est mentis essentia necessaria, quatenus necessariò in generali facultate cogitandi consistit, & sine illa subsistere non potest. Quatenus autem facultas illa generalis cogitandi, ob non repugnantiam naturæ, potest in variis suis speciebus esse vel substantia, vel attributum, vel quidam substantiæ corporeæ modus, eatenus est ejus essentia, vel potius subsistendi ratio, contingens. Ita ut mens humana, quæ jam, ut patet ex verbo Dei, est substantia, à Deo ita potuisset fuisse facta, ut nihil aliud esset, quam talis modus, vel tale attributum, quale modo fuit explicatum: & tamen easdem, quas nunc exhibet, exhiberet, & perageret actiones.

Atque hinc jam est perspicuum, non esse absolutè & necessariè verum, quod quicquid de alicujus rei essentia aliquando verum est, id semper sit verum. Hoc enim, ut jam vidimus, posset aliquando in nonnullis fallere, quorum

sc. variæ sunt vel esse possunt species. Atque hoc in horologio patet, cujus generalis essentia nunc in unius, nunc in trium, nunc in septem, nunc in plurium rotarum, nunc in spiræ, nunc in appensi ponderis, nunc in styli, nunc in arenæ, nunc in aquæ rectâ, cum reliquarum partium, adaptatione, varias horologiorum species, pro ratione variæ istius adaptationis, constituyente, consistit: quodque hinc variam & contingentem, ratione variarum istarum specierum, essentiam habet.

4. *Nec obstat, quo minus mens possit esse modus corporis, quod de corpore dubitare, de mente verò dubitare nequaquam possumus. Hoc enim illud tantum probat, quod, quam diu de corpore dubitamus, illam certò ejus esse modum dicere non possumus.* Interim tamen, cum illud corpus, de quo dubitamus, nihilominus possit subsistere, cumque nulla sit ratio, cur non illud à mente queat modificari, ut ex dictis patet; hoc sufficit, ut mens, quæ est certa, istius dubii corporis possit esse modus; si sc. aut quando illud corpus, de quo dubitatur, existit. Idque eo modo, ut si quis certus sit aliquem figuram ex. gr. crucis penes se habere; dubius verò an ille habeat nummos: quamvis dubii sint nummi, posset tamen certa illa crucis figura modus esse istorum nummorum, de quibus dubitatur. Imo etiam si corpus planè negaretur, nihilominus mens posset istius negati corporis esse modus, quia corpus, quod negatur, nihilominus potest existere; cum affirmatio vel negatio nostra rerum non tollat, nec constituat, existentiam. Atque ideo hoc, quamvis negaretur, à mente tamen, quia nulla repugantiæ est ratio, posset modificari.

5. *Quod autem mens revera nihil aliud sit, quam substantia, sive ens realiter à corpore distinctum & actu ab eo separabile, & quod seorsum per se subsistere potest, id in sacris literis, plurimis*

plurimis in locis, nobis est revelatum. Atque ita, quod per naturam, si accuratam, & non moralem, rerum veritatem & cognitionem quaramus, dubium sive incertum quibusdam, imo vel omnibus, esse potest, per divinam in Sacris revelationem nobis jam est indubitatum.

Et ne quis miretur, quod mens aliud quid possit esse, quam in Sacris eam nuncesse nobis est revelatum; considera hunc Mundum, qui millecuplo per divinam omnipotentiam præstantior, multisque aliis modis formatus, & innumeris bestiarum, stirpium, aliarumque rerum aliis speciebus præditus, quam nunc est, esse posset.

6. *Mens humana quamvis sit substantia à corpore realiter distincta, in omnibus tamen actionibus, quamdiu est in corpore, ea, meo & multorum Philosophorum, tritissimam hanc quæstionem ventilantium, judicio, est organica, sive organorum corporeorum in actionibus suis peragendis indigens; ita ut actiones suas sine corporeis organis perficere non possit: eaque utatur corpore, corpus verò non utatur mente. In omnibus enim actionibus saltem cerebro, secundum parenchyma sanguinem & spiritus satis sano & satis rectè disposito, indiget; ut passim in pueris, senibus, deliris, sanis, aliisque, quotidiana docet experientia: idque non tantum in rebus corporeis, sed etiam in spiritualibus & divinis, considerandis.*

Neque tamen hinc sequitur mentem non esse substantiam, sed tantum modum corporis; corpusque mente uti tanquam suo modo. Nam non quicquid instrumentis utitur, est modus. Nec actiones instrumentis, sed ipsis, ut appellant, suppositis, vel saltem causis principalioribus, instrumentis istis utentibus, quæ hic est anima, adscribuntur.

7. *Cum hæc sit natura à corpore & corporis dispositione diversa, utpote in sola cogitatione sive generali cogitandi facultate consistentis, nec ab illa oriri, nec corrumpi queat; ea est incorruptibilis.*

8. *Cumque ea nullas partes, nec ullam extensionem in conceptu suo habeat. frustra quaritur, an sit tota in toto. & in singulis partibus tota. Corporum enim proprium est sese extendere; & totum vocari ab illis essentiis est alienum, quæ nullas partes habent.*

9. *Cum mens nostra, corpori arctissimè in unam substantiam unita, ejus sit naturæ, ut à corpore satis bene disposito, diversimodè affici, & à variis motibus varia perceptio- num & judiciorum cogitatio ipsi possit excitari, ut experientia in hominibus vario temperamento præditis, varia- que cogitationes idcirco habentibus, evidenter testatur: cumque illi motus non tantum à corporibus veris, sed etiam a causis imaginariis, & à potentissimo directore, per summam ejus potentiam, tantum imaginariè productis, menti offerri queant: hinc videtur manifestum, quod ea æque ab imaginariis, atque à veris, in perceptione affici queat; quodque ideo, non moralem, sed exquisitam & accuratam veri- tatis cognitionem quærenti, per naturam dubium & incertum sit, an ulla corpora à nobis revera percipiantur, ullave de iis vera an imaginaria sint judicia.*

Verùm, qui intellectum habent; nec sunt ad fidem ut mulus & equus, iis etiam hoc dubium tollit divina in Sacris literis facta revelatio; quæ, utpote per se manifestissimâ & indu- bitabili, ac nullis diaboli sese in angelum lucis aliquo modo trans- formantis fallacis imitabili, non tantum indubitatum, sed etiam indubitabile est, Deum cælum & terram & omnia, quæ iis con- tinentur, creasse & etiamnum conservare, hominemque ad imaginem suam fecisse, eumque intellectu & voluntate donasse. Atque ita magna illa de apodictica rerum certi- tudine

tudine dubitatio, quæ in animis rectè philosophantium per naturam necessariò utramque paginam etiam in evidentissimis faceret, per verbum Dei nobis per revelationem divinam manifestatum, quod solum apodicticam & indubitabilem de rerum existentia suppeditat certitudinem, penitus evertitur.

Nec obstat, si quis dicat per naturam constare Deum esse, eumque non posse fallere; cum hoc infinitæ ejus perfectioni videatur adversari: quod tamen fieri posset, si ea, quæ à nobis percipiuntur, non vera corpora, sed tantum res imaginariæ, esse possent. Respondeo enim primò, Deum pro summâ suâ, quam in omnia habet, potestate, fallaciâ posse uti, primò innocuâ & sapienti, quali ex. gr. medici & prudentes patres-familias utuntur; & deinde pœnali, quâ Deus utitur in improbis puniendis, quod testatur Scriptura, cum dicit *in Epistolâ ad Rom. 1. 28. & tradidit ipsos Deus in mentem perversam; & apud Ezechielem 14. 9. & Propheta cum dixerit verbum, & erraverit, ego Dominus decepi Prophetam istum.* Deinde respondeo, Deum non fore deceptorem, si efficeret, ut res certo modo hominibus apparerent, quæ tamen talia corpora forsan revera non essent, qualia aliqui illas esse necessariò, ex istâ apparentiâ, fortassis colligerent. Nam vera nihilominus illa talium rerum esset apparentia, vereque illi res sibi ita apparere cogitarent, ex eoque verisimilitudinem earum colligere, & secundum illam actiones suas recte instituere, possent. Atque hoc totum esset verum, non fallax in hac re, Dei effectum, cum divina ejus veritate optimè congruens. Et si homines hinc fallerentur, quod illas tales res corporeas revera & necessariò esse judicarent, quales ex apparentiâ istâ, per nimis præceps judicium, colligerent; certè non Deus homines istos, sed isti homines seipfos, per pravam judicii decisionem, & talem judicandi consuetudinem, falle-

fallerent: cum res verifimiliter esse tales judicare, vel judicium de necessaria earum veritate suspendere, & ita errorem evitare, actionesque suas secundum verifimilitudinis judicium dirigere, atque ita tantum, quantum nobis à natura datum est, agere possent. Ita ex. gr. Deus jam non est deceptor, quòd ex circumrotatione Telluris, circum axem sese circumvolventis, Solem faciat secundum apparentiam oriri & occidere; quâ plerique, fallaci judicio sese decipientes, Soli verum ortûs & occasûs motum, Telluri verò veram & non apparentem quietem, tribuunt.

Atque ex his jam apparet, citra divinam revelationem nullam apodicticam, sed moralem sive probabilem tantum rerum; extra mentem nostram existentium, esse certitudinem; quæ tamen omnibus vitæ humanæ regendis actionibus sufficit. Cum ad illas nihil aliud, quam moralis & probabilis veritas, sive cognitionis certitudo, requiratur; ut passim ipsa docet experientia. Idque ipse noster Servator innuit, cum dicit: *in ore duorum vel trium testium consistit omne verbum.* Moraliter scilicet, non apodictice; cum testimonium duorum vel trium sæpe sit falsum.

Matth.
18. 16.

Cum autem, ut jam ex hoc dicto patet, fides testibus sit adhibenda; hinc jam facile intelligimus, quàm firmam & certam fidem circumspecta nostra judicia, à sensibus & rerum observationibus ac traditionibus petita, mereantur. Certè tantam, ut, meo judicio, essent inexcusabiles futuri, qui iis, & quæ inde deducuntur, in aliquibus fidem derogare auderent. Præsertim, cum illi, qui hoc agerent, in aliis fere omnibus probabilem a sensibus petitam sequentes certitudinem, ostenderent, hoc per meram tantum à se fieri malitiam; ac proinde se non excusationem, sed potius gravem pœnam mereri.

10. *Vinculum, quo anima cum corpore conjuncta manet, est lex immutabilitatis natura, quâ unumquodque manet in eo statu,*

in quo est, donec inde ab alio deturbetur. Ita anima humana, quæ, ut jam patet, est substantia, ubi in generatione per creationem divinam in corpore semel est producta, eique per utilem necessitatem, quâ corpore ad actiones suas peragendas indiget, est unita, ex ea lege necessariò in unione perseverare debet: nisi forsan status unionis & disjunctionis unus esset; quod est absurdum.

11. *Cum ea sit substantia, ut jam per revelationem divinam probavimus, eamque novam in generatione produci quidam velint; rectissimè sentire videntur ii, qui animam rationalem per immediatam creationem à Deo in generatione produci, eique substantialiter eâ ratione, ut jam dixi, uniri putant.*

12. *Mens non indiget ad cogitandum ullis ideis, notionibus, vel axiomatis innatis. Sed sola ejus innata cogitandi facultas ipsi, ad actiones suas peragendas, sufficit: quod in doloris, coloris, saporis, aliorumque similibus perceptione est manifestum; quæ a mente, facultate suâ cogitandi instructâ, & ab objectis mediantibus organis affectâ, per ideas, in illa ab objectorum actione productas, percipiuntur, quamvis nullæ eorum ideæ menti sint innatæ. Nullas verò menti notiones sive ideas sensibilibus esse innatas, videtur in iis, qui à natiuitate surdi vel cæci sunt, ex eo patere, quod nunquam eorum cognitionem, quæ ad objectum visûs vel auditûs pertinent, sibi possint comparare, nec quicquam de iis proferre.*

Et certè, cum ideæ illæ rerum perceptarû in mente nunquam inveniuntur, nisi ab objectis, menti externis, illæ in mente antea fuerint productæ: hinc manifestum esse videtur, illas ideas, qualescunque fuerint, similes vel objectis dissimiles, distinctæ vel confusæ, menti non esse innatas; sed omnes esse adventitias, & à facultate cogitandi distinctas esse dicendas.

Cum autè omnes ideæ menti sint adventitiæ, & à facultate cogitandi innatâ distinctæ, magnopere mihi errare videtur ii,

D

qui ideas

quasdam idem cum ipsâ mente, sive cogitandi innatâ facultate, esse volunt. Cum nulla ratio illas statuere suadeat; entiaque absque necessitate non sint multiplicanda.

Quod autem menti ex varia objectorum, pro varia eorum motûs ratione diversimode agentium, actione, variâ, quæ sæpe nullam cum objectis distinctam habent similitudinem, ideæ producuntur; ejus rei nulla alia est causa, quam quod mens ita à natura sit comparata, & tali facultate cogitandi instructa, ut ipsi, sive in ea, à variis corporum motibus, variâ illâ, & sæpe etiam confusâ cogitationes & ideæ excitentur, gignantur, sive producantur.

13. *Omnes autem notiones nobis insculptas*, quæ vulgò *communes* dicuntur, quales sunt, Totum est majus suâ parte; Quod factum est, infectum fieri nequit; Idem non potest simul esse & non esse; Agere præsupponit esse; Si ab æqualibus demas æqualia, remanent æqualia; Sin tollas ab æqualibus inæqualia, reliqua sunt inæqualia; Quæ æqualia sunt uni tertio, inter se sunt æqualia; Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; simileque omnes alias, vel ex aliis intelleximus, vel *ex observationibus rerum*, per singularium inductionem, *didicimus*: cum puer, vel quilibet alius, hæc per se vel ab aliis nondum edoctus, si de iis interrogetur, nunquam rectè & cum intelligentiâ sit responsurus. Hæ autem notiones acquisitæ mentem, in actionibus suis rectè peragendis, multum juvant.

Nec obstat, quod notiones illæ dicantur universales; observationes verò rerum sint singulares. Ad hoc enim ut notiones illæ sint acquisitæ, & non innatæ, sufficit, quod ex singularium perceptione & collectione, ac inductionis ratiocinatione interveniente; in mente nostrâ sint productæ.

Neque hoc mirandum censeo, quod ex paucorum singularium

gularium à nobis observatorum collectione universales notiones inferri possint. Nam notiones illæ, ex observatione multorum singularium per inductionem collectæ & acquisitæ, eatenus tantum sunt universales, quatenus illæ propter similitudinem, quam habent cum aliis quibusvis singularibus, quæ à nobis per sensus non fuerunt observata, universis, hoc est, quibusvis similibus singularibus, competunt. Neque hoc etiam est mirum; universalia enim sunt singularia quælibet, absque notis individuationis, hoc hîc nunc, considerata, quorum similia in aliis inveniuntur, vel saltem inveniri possunt. Atque hoc verum esse ex eo patet, quod universalia de singularibus rectè affirmantur, ut apparet in hoc axiomate, *Petrus est homo*; & quod ex. gr. hæc universalis enunciatio, *omnis homo est animal*, huic æquivalet, *quilibet singularis homo est animal*.

14. *Imo ipsa idea Dei menti insita, qua non est ex divina revelatione, ea ex rerum observatione vel traditione est orta.* Nam in ente summo, quod Deum appellamus, humanum ingenium nihil quicquam considerat, quam bonum aliquod, quod quotidie in homine observatur; qualia sunt sapientia, justitia, misericordia, potentia, existentia, duratio, similiaque alia; eaque à nobis indefinite multiplicantur, & defectus omnes, mentis operatione, ab iis detrahuntur; atque ita idea entis perfecti seu Dei à nobis primò imaginatione sive phantasiâ producitur, vel ita nobis producta aliis traditur, vel ab aliis discitur.

15. *Conceptus ille noster de Deo sive idea Dei, in mente nostrâ existens, non est satis validum argumentum ad existentiam Dei probandam. Cum non omnia existant, quorum idea sive conceptus in nobis observantur: atque hæc idea, utpote à nobis concepta, idque imperfectè, non magis, quam cujusvis alius rei conceptus, vires nostras cogitandi proprias superet.*

Nec obest, quod, in illâ ideâ sive conceptu Dei, existentia

necessaria & actualis comprehendatur. Nam hinc non sequitur, quod Deus jam necessario & actu existat; sed tantum, quod ille, quando actu existit, non contingenter, sed necessario existat, sive tum non possit non existere.

Et quamvis in nostro conceptu de Deo plures perfectiones objectivæ involvantur, quam in omnibus aliis simul sumtis; hoc est, quod objectum omnibus aliis rebus præstantius & perfectius per illum significetur representetur & cognoscatur: hinc tamen non sequitur, quod illud præstantissimum & perfectissimum objectum jam actu existat; sed tantum, quod illud, quia id sive ejus idea qualicunq; modo à nobis concipitur, nec ullam contradictionem involvit, existere possit: Nosq; magnam habere ingenii vim, qui, ex indefinitâ perfectionū in aliis rebus observatarum multiplicatione, & imperfectionum ablatione, talem conceptū perfectissimi entis, nostrâ qualicunq; imaginatione, formare possimus. Neq; enim verum est, realitatem idearum nostrarum objectivam, sive objecta significantem & menti representantem, requirere causam, in qua eadem ipsa realitas non tantum objectivè, sed etiam formaliter vel eminenter, scilicet secundum essentiâ rei per ideas significatâ & repræsentatâ, contineatur. Nam ad ideam aliquam, quâ res aliqua representetur vel significetur, formandam, nihil aliud requiritur, quam ut mens tali cogitâdi facultate, sive tali ideas, res significantes & representantes, formandi vi, sit prædita; quamvis ipsa mens, vel aliud quid ab ea distinctum, quod istius ideæ sit causa, perfectiones rei, per ideam significatas vel repræsentatas, nec eminenter nec formaliter, per se vel ab alio, habeat. Atque hinc factum est, ut multi ex idearum rerum observatarum conjunctione, multiplicatione, divisione, aliisque mentis imaginantis operationibus, sibi innumerorum Mundorum, Pandoræ omnibus perfectionibus donatâ, Oratoris absoluti, Reipub. perfectâ, aliorumque multorum ideas sibi in mente formaverint; quamvis res, per
ideas

ideas illas significatæ vel representatæ, nusquam existerent.

Fateor equidem, causam non posse producere effectum seipsâ præstantius : ac proinde mentem non posse efficere rem, quæ ipsâ sit præstantior. Verùm hinc non sequitur, mentē imaginando non posse per se formare ideam rei seipsâ præstantioris, ut ex. gr. ipsius Universi vel Dei. Quamvis enim res ipsa per ideam in mente representata, hoc est totum Universum & Deus, præstantiâ mentem superent; ipsa tamen idea totius Universi & Dei, utpote quæ sit tantum accidens quoddam à substantiâ mentis conceptum, & in eâ existens, quæque res illas tantum inadæquatè & imperfectè representet sive significet, menti præstantiâ cedit: ac proinde propriâ vi mētis formari potest. Quam imperfectè autem & inadæquatè totum hoc Universum, & infinitum illum Deum, mente per ideam concipiamus, ac proinde quam imperfecta nostræ mentis facultas, in conceptibus talibus de Deo aliisque formandis, existat, ex eo quilibet facile colligat; quod nullius culicis, acari, vel cujusvis vilissimi animalculi, perfectum & adæquatum conceptum habeamus.

Atque ita patet, ideam Dei, mentibus nostris inditam, facultatemq; illam mentis, quâ ideam talem Dei formamus; quam quidam, quamvis malè, etiam ideam Dei appellant; propter suam imperfectionem, non esse satis validum argumentū ad entis perfectissimi sive Dei existentiam probandam. Cū illæ, ut aliæ nostræ imperfectæ actiones & facultates, nobis, qui sumus imperfecti, per nos ipsos competere, vel ab aliâ imperfectâ naturâ nobis datæ esse possint.

16. *Cogitatio mentis est duplex: Intellectus & Voluntas.*

Intellectus est cogitatio, qua homo res objectas cognoscit.

17. *Isque est perceptio & iudicium.* Cognitio enim rerum in percipiendo & dijudicando consistit: resque bene cognitæ existimantur, cum illæ bene perceptæ & dijudicatæ fuerint.

Perceptio est intellectus, quo res mente percipimus; seu objecta cum mentis attentione recipimus.

18. *Eaque est sensus, reminiscencia, imaginatio.*

Sensus est perceptio, quâ motus, à corpore aliquo objecto, fibrillis nervorum impressus, & in cerebrum delatus, ac sensorio communi, mediantibus spiritibus animalibus, ventriculis cerebri contentis, communicatus, à mente in sensorio communi percipitur.

19. *Omnis itaque sensus est perceptio alicujus motus corporei; quæ nullas species intentionales desiderat. Isque fit, non in externis sensoriis: sed in solo cerebro: quod ex somno, solum cerebrum afficiente, & sensus tollente, videtur manifestum.*

Porro varii objectorum motus, organis variis recepti, & menti in sensorio communi oblatis, diversas sensationum, coloris, soni, odoris, saporis, & tactilium qualitatum cogitationes, nullam aliam ob causam, excitant; quam quia à naturâ ita comparati sumus, ut à talibus motibus tales rerum perceptarum ideæ producantur, excitentur, vel gignantur.

Reminiscencia est perceptio, quâ rerum antea perceptarum ideæ, per earum vestigia vel imagines cerebro impressas, animæ, mediantibus spiritibus animalibus, in sensorio communi, rursus offeruntur.

Imaginatio sive phantasia est perceptio, quâ novæ imagines & ideæ, è vestigiorum cerebri variâ mutatione, vel spirituum animalium certâ dispositione & motu, vel aliâ novâ imaginum & idearum antea perceptarum oblatione, genitæ vel productæ, menti offeruntur.

Mutatio illa vestigiorum cerebri fit, dum vestigia ista vel composita, vel ampliata, vel imminuta, vel separata, vel detorta, vel inter se comparata aut collata, menti objiciuntur. Ita, ex conjunctione imaginis sive notæ ignis, capitis leonis, thoracis & ventris capri, ac caudæ serpentis, producit per phantasiâ chimæra; atque, ex detractioe extensionis corporeæ à re agente vel existente, fit cogitatio de rebus incorporeis, quales sunt Deus, Angelus, Mens; ac ex detorsione

torfione imaginis five notæ ex. gr. naſi, fit imaginatio de naſo monſtroſo.

Diſpoſitio verò illa ſpirituum oritur ex certo eorum in veſtigia cerebri impulſu & reſultu; item ex peculiari ſpirituum temperamento, quo illi ad has vel illas cogitationes five ideas, in mente antea exiſtentes, excitandas ſunt apti, ut apparet in maniacis, phreniticis, hydrophobis, ſanguineis, bilioſis, aliisque; qui hinc varias imaginationes habent.

Remiſcentiæ & imaginationi inſervit Memoria; quæ eſt notarum five veſtigiorum, ab objectorum oblatoꝝ motu, plicatilibus cerebri fibrillis, variis in locis impreſſorum, & res perceptas ſignificantium, retentio. Niſi enim rerum objectarum veſtigia, cerebro impreſſa, in eo aliquamdiu retineantur, nullius rei homo remiſci, nec de ulla re quicquam imaginari poteſt.

Judicium eſt intellectus, quo mens naturas, circumſtantias, atque accidentia rerum perceptarum perpendit & dijudicat. Idq; etiam citra dubitationem rectè peragitur.

Atque hinc judicii partes duæ ſunt: perpenſio & decifio. Nulla quæſtionis debet fieri decifio, niſi ea antea ſatis clarè & diſtinctè percepta, & ſatis accuratè perpenſa & examinata fuerit.

Hoc ni fiat, neceſſariò vel erramus, vel ſaltem errare poſſumus. Ac proinde tali judicio non eſt fidendum.

An autem res objecta à nobis ſatis percepta, perpenſa, & examinata fit, nullo alio criterio, quam quod ita nobis evidenter & clarè videatur, cognoscere poſſumus.

Cum verò, per has intellectus facultates, omnes ejus operationes explicari poſſint; nihil opus eſt, ut illis intellectum purum, vel quemvis alium addamus.

Voluntas eſt cogitatio, quâ homo res intellectas liberè amplectitur, vel rejicit.

Judicium itaque ad voluntatem non est referendum. Multa enim amplectenda iudicio iudicamus, quæ tamen ipsâ voluntate rejicimus.

Cumque nihil velle possimus, quod antea non qualicumque modo intelleximus; nam *ignoti nulla cupido*: hinc patet, voluntatem nostram sese longius intellectu extendere non posse.

Interim tamen fatendum, nos etiam ea posse velle, quæ nondum perfectè à nobis intellecta fuerunt.

20. *Voluntas ita libera est, ut ad opposita in naturalibus sit indifferens; quod ipsa nobis testatur conscientia.*

21. *Eaque seipsam, circa objectum propositum prosequendum, vel fugiendum, determinat. Nec cæca est dicenda; ut visus non dicendus surdus: quia neutri intelligendi vel audiendi habitus suâ naturâ inest.*

Amplectimur autem & rejicimus res cognitæ, vel solo animo, vel animo simul & corpore.

Atq; huic posteriori voluntatis modo inservit Motus arbitrarius; quo corpus nostrum, pro mentis arbitrio, ad res prosequendas vel fugiendas, de loco in locum, per spiritus in nervos & musculos, qui justis valvulis membranæ & poris sunt instructi, à mente determinatos, eosque secundum latitudinem dilatantes, secundum longitudinem verò contrahentes, & partes alligatas moventes, transfertur.

Ut autem motus arbitrarius partium, modò hac, modò illac fieri & alternari, partique aliqua per eum ex nostra voluntate tendi vel flecti possit; muscoli, oppositis motibus inservientes, habent non tantum valvulas & poros ex cerebro in musculorum cavitates, sed etiam ab uno musculo in alterum oppositum musculum, per intermediam membranam, vicissim spectantes. Quo fit, ut spiritus à mente, modò in musculorum oppositorum unum, modo in utrumque, modò alternatim in hunc, modò in illum, determinentur;

nentur; atque ita motus quilibet & partium tensio & flexio pro mentis arbitrio peragatur.

ATque ita mentem humanam clarè & distinctè, pro brevitate, quâ utimur, explicare, & à Notis vindicare conati fuimus. In quo si nullam laudem; saltem nullum vituperium, nec ulla calumnias meriti videmur. Si quis tamen maledictis nos propterea petat; nos illa, ut quævis alia, generoso animo contemnemus; nec ulla reponemus. Scimus veritatem rationibus, non altercationibus & diſtertiis investigandam ac defendendam esse; calumniaſque contemptas exoleſcere; ſi iras caris agnitas videri. Tandem, ſiquis hæc vel alia mea cogitata examinare dignetur, rogo, ut hoc citra contumelias & maledicta, ut ego mea propoſui, fiat. Cum enim omnis meus conatus, aliorum juvenum, ingeniiſque honeſtè exercendi cauſâ, inſtituatur; ſemperque cedere meliora & veriora doctenti ſim paratus, imò glorioſum ducam: nullas contumelias, ſed ſaltem bona verba, videor mereri. Si ego diſſentio ab aliis: alii viciffim liberè, ubi lubet, diſſentiant à me; etiam, ſi mihi amiciffimi fuerint. Neque enim ulla mortalium amicitia diſſentiendi libertati, in veri inquisitione, quicquam obefſe debet. Rectè olim dixit Philoſophus:

Amicus Socrates, amicus Plato; ſed magis amica Veritas.

CLARISSIMO VIRO,
HENRICO REGIO.

Clarissime Domine Professor, Suavissime Regi mi,

SVM à tuo consortio & mellitissimâ conversatione in longum discretus, sed nequaquam à nominis tui gloriâ & gratissimâ recordatione tuorum in me meritorum. Hæc mihi hærent intus in medullis, & non tantum ad extremos mundi limites, sed ad ultimos halitus, & extrema vite spatia mecum perambulant. Putabat Antipho, nescio quis è delirantibus antiquis, se imaginem sui semper, in aère ante oculos intueri; eâ lippitudine, & humorum ⁱⁿ laborabat. At mihi expressior virtutum tuarum idea, a mentis conclavi, per omnes terras, tractusque maris, aeternum obversabitur. Quin & huc usque, ad Gotthos, Garamantas, & in Indos, ante meum appulsum, fama celebritatis tuæ penetravit, sparsa per tuum Cartesium, de te sape, tuisque editis loquentem inter suos, ut nuper didici. Putabantque populares, aliquæ, ad quos ejus sermones pervenerunt, te virum esse eximium & illustrem, quem ille tantus vir toties commemoraret. Quanquam de ejus interitu obliqua quedam ac impia fingebantur; quasi ille fides omnis expertus humanæ & divinæ, dira ac atrocita in Christum evomens, expiravisset, ut alter Julianus Apostata; quæ omnia sunt falsissima, ut mihi ante biduum Regis Christianissimi Illustrissimus Legatus multis verbis fuse significavit. Nam correptus febre primum leviculâ ac duâ, quam contraxerat, sive à matutini aëris intemperie sive à nocturnis lucubrationibus, quibus subinde plus æquo indulset, per aliquot dies, sine magno doloris sensu, in lecto decubuit. Postea ubi malum acrius ingruit, venam aliquoties aperuit, sed frustra; morbi vis prævalida brevi vocem, dein vitam interceptit. Vides quam pestifera sit quorundam hominum malitia, qui tanti herois, etiam defuncti, existimationem infamibus obruere commentis etiam nunc machinantur: quod & ipsum virus sensi, ut primum
huc

*huc appuli, qui cum Cartesio nec vivus nec mortuus ullatenus
veniam comparandus. Tu quâ fruere valetudine mi Escula-
pi, quâ meus insignis Emilius, quâ mei omnes Ultrajectini,
quâso te, per literas me certiolem facias. Plurimum interest a-
moris mei hæc quam primum resciscere, qui vos omnes noctes-
que diesque, revolveo, meditor, suspiro, in primis ac præcipue*

*Excellentissimæ dominationis tuæ ad aras usque
observantissimus*

*Holmiæ 12. ante Cal.
Maj. 1651.*

ROB. CREYGHSTONE.

II.

EXCELLENTISSIMO VIRO,
HENRICO REGIO.

Excellentissime, Doctissime, mihique Amicissime Domine Regi,

*Vpis à me per literas scire, an Holmiæ, illustris Car-
tesii memoriam, aliquo insigniori monumento, sui
condecorarint. Et quia ejus rei mentionem facere in
meis prioribus omiserim, forsitan ficta conjicis, olim
quæ fama spargebat. At habet ille quidem nonnihil positum,
non ex ære aut marmore, sed quale fert loci genius. Si substru-
ctionem spectes, vilis deconditur carum illud Philosophi ca-
put, quam ejus merita postularunt. Verba tamen concinna
fluunt, & magnifica, etsi vix contra vim aliquot brumarum,
in his oris mirifice sevientium, duratura. Sub dîo, intra cæme-
terii cujusdam pomarium, quâ civitas maxime vergit ad Boream,
in ipsis finibus extimæ regionis, aliquot asserculi malè descobinati,
pejus compacti, pessimè colorati, gypso & cerusâ ad modum un-
darum confusè verminantibus; longi septem aut octo pedum, lati
sex, totidem alti, ad tecti formam acuminantur, velut aliquod
gurgustium in cucumerario. Hujus lignei busti potius, quàm mo-
numenti, in lateribus quatuor eadem inscriptio stylo ferreo incidi-
ditur, & literis majusculis, quam Ultrajecti, aut nescio ubi, in
vestris*

veltris provinciis impressam vidimus. Pulsata fortiter nutat fabrica, male fixa in loco graminoso. & ad quemvis venti validioris impetum quatitur, tanquam fraxinea Laocoontis hasta. Vidi his oculis, & legi quicquid jam reliquum est illius eximii illic viri, prater cineres & ossa ante annum unum aut alterum se retro mortuali importata. Pompa funeris aut nulla, aut tralatitia, sive propter religionis pontificia odium, sive ut sumtibus parceretur. Regis Christianissimi Legatus Ordinarius, cui cura incubuit exequias deducendi, nuper, circa nonas hujus mensis defunctus munere, rediit in Galliam, stupendis opibus ditatus, & muneribus à Regina, apud quam sexennio vixit in flagranti admodum gratiâ. Ille mihi de te, quæ in primis meis retuli, cum ad eum aliquoties, nimiâ forsan humanitatis fiduciâ & sub specie obsequii, diverterem. Nec dubito, quin verissima fuerint, quæ dixerat: ad quid enim tantus vir nomen tuum fingere cuperet, aut veritatem infructuosis mendaciis involvere. Immensas tibi gratias habeo, quod tam fausta meo appulsui in Sueciam ominaris. Ego verò adhuc ne minimam speculam concipio. Plura, si quando Vitrajectum rediero; quod faxit Deus. Interea prono vertice salvere jubeo magnum Antonium Emilium collegam tuum, tuamque & uxorem & filiam: Vale Celeberrime Vir.

Excellentiæ tuæ devotissimus

Holmiæ prid. Iduum
 Junij 1651.

ROB. CREYGHSTONE.